

STATISTIK & ANALYS

HÖGSKOLEVERKET
National Agency for Higher Education

Stig Forneng
2006-01-17

Över 40 000 nya examinerade vid universitet och högskolor

Under läsåret 2004/05 avlade 41 737 individer sin första examen vid universitet och högskolor. Det betyder att examenstalen nu har stigit till en nivå där ungefär 40 procent av en årskull i befolkningen – som normalt innehåller drygt 100 000 individer – avlägger en högskoleexamen.

Examenstalen för läsåret innebär naturligtvis åter att den tidigare toppnoteringen överskrids, vilket är en följd av den kraftiga utbyggnaden av den högre utbildningen under nittiotalet. Totalt registrerades 57 100 examina i högskolans grundutbildning under året, men drygt 15 000 av dessa examina avlades alltså av personer som redan hade en examen vid universitet eller högskola. Årets nettotillskott av nyexaminerade blev därför 41 737 individer. Dubbelexaminationen, som har blivit allt vanligare, handlar bland annat om att personer avlägger högskoleingenjörsexamen och kandidatexamen, sjuksköterskeexamen och kandidatexamen eller kandidat och magisterexamen. Dessutom finns ett par påbyggnadsutbildningar där examen förutsätter att en första examen redan avlagts. Det gäller utbildningen av speciallärare och specialistsjuksköterskor.

Jämfört med föregående år har antalet avlagda examina ökat med åtta procent – till 57 100 – och nytillskottet av examinerade personer har ökat med sju procent, från 39 017 läsåret 2003/04 till 41 737 läsåret 2004/05. De höga examenstalen innebär att utbildningsnivån i befolkningen och i arbetskraften stiger. I de grupper som nu går i pension har ungefär 20 procent högskoleutbildning eller annan eftergymnasial utbildning. De ersätts av en ny generation där 40 procent har examen från universitet eller högskola (och ytterligare runt 10 procent har minst tre års utbildning på samma nivå, men utan examen). Detta gäller för närvarande och utbildningsnivån kommer att fortsätta att öka under det kommande decenniet när ett stort antal fyrtiotalister lämnar arbetskraften.

Mer kvalificerad utbildning

En annan förändring som är särskilt märkbar under de senaste åren är att en betydligt större del av de examinerade än tidigare har en lång, minst treårig, högskoleutbildning. Det betyder således att de examinerade inte bara blir fler utan att innehållet i avlagda examina också har blivit mer kvalificerat. Inte minst tydligt är detta inom de filosofiska fakulteternas område, det vill säga inom den

Antal examinerade läsåret 2004/05 jämfört med föregående år och fem, tio och femton år tidigare

Examensgrupp	1989/90	1994/95	1999/2000	2003/04	2004/05	Förändring
						03/04-04/05 %
Högskoleexamen (80 poäng)	-	384	670	1 150	1 286	12
Kandidatexamen (120 poäng)	-	3 706	8 542	12 611	13 351	6
Magisterexamen (160 poäng)	-	2 080	6 826	10 879	12 292	13
Arkitektexamen	83	129	190	219	177	-19
Civilingenjörsexamen	2 545	3 318	3 796	4 215	4 417	5
Högskoleingenjörsexamen/motsv	725	1 855	2 321	3 161	2 593	-18
Juris kandidatexamen	678	902	1 070	957	949	-1
Konstnärlig högskoleexamen	261	305	276	263	240	-9
Lärarexamen	6 173	8 032	6 422	7 715	8 424	9
Läkarexamen	714	776	835	768	813	6
Psykologexamen	262	174	283	343	292	-15
Psykoterapeutexamen	14	28	42	144	225	56
Arbetssterapeutexamen	368	354	442	379	389	3
Sjukgymnastexamen	484	461	474	426	480	13
Biomedicinsk analytikerexamen	365	231	80	132	165	25
Sjuksköterskeexamen	3 614	2 398	3 167	4 038	4 825	19
Social omsorgsexamen	561	580	443	328	370	13
Socionomexamen	786	794	841	1 158	1 522	31
Specialistsjuksköterskeexamen	-			1 339	1 467	10
Specialpedagogexamen	133	365	569	614	573	-7
Tandläkarexamen	158	149	152	169	172	2
Yrkesteknisk högskoleexamen	499	463	345	88	90	2
Äldre examina	9 128	5 213	319	13	10	-23
Övriga	2 571	1 574	2 004	1 797	1 978	10
Totalt	30 112	34 271	40 109	52 906	57 100	8
Därav för första gången examinerade	25 475	28 741	32 211	39 017	41 737	7

Anmärkning 1: Magisterexamen infördes i samband med högskolereformen 1993. Kandidatexamen förekom bara i begränsad utsträckning före 1993. Specialistsjuksköterskeexamen är en ny examen som avläggs efter påbyggnad av sjuksköterskeexamen.

Anmärkning 2: Uppgifterna avser hittills inrapporterade examina. Talet för det senaste läsåret brukar justeras upp med cirka en procent. Det betyder naturligtvis också att förändringen mellan läsåret 2003/04 och läsåret 2004/05 är underskattad.

humanistiskt, samhällsvetenskapligt och naturvetenskapligt inriktade utbildning som normalt avslutas med en kandidat- eller magisterexamen.

Nu avser 40 procent av alla examina utbildningar som är minst fyraåriga, för tio år sedan var denna andel 30 procent och går man tillbaka ytterligare fem år i tiden, det vill säga till läsåret 1989/90 var motsvarande andel bara 20 procent. Nu är det bara knappt 10 procent av alla examina som avser utbildning kortare än två år – och av

dessa är en stor del dessutom påbyggnadsutbildningar – för tio år sedan avsåg en tredjedel av alla examina utbildningar som var kortare än tre år. För femton år sedan avsåg nästan 60 procent av alla examina utbildningar som var kortare än tre år.

Den största förändringen är införandet av magisterexamen i samband med högskole-reformen 1993. Läsåret 2004/05 avlades 12 300 sådana examina, vilka kräver minst fyra års studier varav två år inom huvudämnet, jämfört med drygt 2 000 tio år tidigare och noll för femton år sedan.

Spridda magisterexamina

Det stora antalet magisterexamina till trots innebär den stora spridningen över ämnen och lärosäten att många av utbildningsmiljöerna är relativt små, vilket har betydelse inför utvecklingen av den nya masterexamen som enligt regeringens proposition ”Ny värld – ny högskola” (2004/05:162) ska införas 2007 och som har magisterutbildningen som grund.

Det överlägset största huvudämnet i magisterexamen är företagsekonomi (som också är det ämne som har flest studenter totalt) med drygt 3 000 magisterexamina under 2004. Näst störst är informatik med 760 magisterexamina följt av biologi med 650. Inget annat ämne når upp till 500 avlagda magisterexamina i hela riket under ett år.

I pedagogik och matematik som är de största enskilda ämnena efter företagsekonomi (sett till antalet studenter på alla nivåer) går en relativt liten andel av studenterna vidare till magisternivån. I dessa ämnen avlades 230 respektive 110 magisterexamina under 2004. För andra stora ämnen som statskunskap och nationalekonomi redovisar lärosätena knappt 400 magisterexamina för 2004.

Alla de här uppräknade ämnena tillhör de mest spridda i landet. Magisterutbildning i företagsekonomi förekommer på 22 lärosäten, magisterutbildning i informatik på 18 lärosäten. Men även i de ämnen som har en betydligt mindre nationell volym är spridningen ofta stor. Följer man den uppdelning i ämnen som förekommer i den officiella statistiken så var antalet ämnen i vilka magisterämnen avlades under 2004 knappt 170. Av dessa var det bara ett 40-tal i vilka antalet magisterexamina översteg 50 i hela landet. För ett 80-tal ämnen uppgick antalet magisterexamina inte till tio i hela riket under 2004. Det här betyder naturligtvis att många av de utbildningsmiljöer där undervisning på magisternivå bedrivs är små.

Om examina fördelas på ämne och lärosäte ger kombinationen av lärosäte och ämne 670 miljöer där magisterexamina avlades under 2004. I dessa miljöer var antalet magisterexamina färre än tio i drygt 400, det vill säga något mer än 60 procent. Det ger ett grovt mått på storleken på de olika miljöerna – med betoning på grovt. Ämnesindelningen överensstämmer inte alltid med en rimlig avgränsning av olika utbildningsmiljöer. Olika ämnen i denna indelning kan i vissa fall tillsammans konstituera en utbildningsmiljö som är betydligt starkare än vad denna indelning antyder. Antalet examina är naturligtvis inte något absolut mått på styrkan i de olika miljöerna.

Fler socionomer och sjuksköterskor, färre högskoleingenjörer

Nästan alla examensgrupper har ökat mellan läsåren 2003/04 och 2004/05. Det stora undantaget är antalet avlagda högskoleingenjörsexamina som minskade med 18

procent mellan 2003/04 och 2004/05. Den minskningen uppvägs dock av att fler än tidigare avslutar sin utbildning med att avlägga magisterexamen med inriktning mot teknik.

Störst är ökningen av antalet avlagda examina när det gäller socionomexamen och biomedicinska analytiker. Relativt störst är ökningen när det gäller psykoterapeututbildning, men det handlar om en liten grupp.

Antalet examina som kan avläggas i den svenska högskolan är drygt femtio, tre så kallade generella examina, magisterexamen, kandidatexamen och högskoleexamen och ett stort antal så kallade yrkesexamina. Av alla dessa examensgrupper är det dock ett fåtal som svarar för huvuddelen av alla examinerade.

Av alla examina som avlades läsåret 2004/05 var nästan 50 procent en kandidat- eller en magisterexamen. De största grupperna bland yrkesexamina, det vill säga civilingenjörs- och högskoleingenjörsexamen, sjuksköterskeexamen, socionomexamen och lärarexamen svarar för ytterligare nära 40 procent av hela volymen.

Lärarexamina, som enligt den nya ordningen är en enda examensgrupp, är den största bland yrkesexamina med 8 400 examina under läsåret 2004/05. Det är en ökning med 9 procent från läsåret 2003/04, vilket ungefär svarar mot genomsnittet för hela antalet examina. Den stora skillnaden mot tidigare är att de examinerade har en bredare kompetens. Det är till exempel mycket färre än tidigare som har en kompetens begränsad till förskolan. Istället har flertalet som är inriktade mot att arbeta med yngre barn kompetens för att arbeta både i förskola och i grundskolans tidigare år.

Nästan två examina av tre avläggs av kvinnor

Nästan två examina av tre – 65, 2 procent – avlades av kvinnor under läsåret 2004/05. Dubbelexamination är något vanligare bland kvinnor än bland män bland annat genom att det framför allt är kvinnor som avlägger examen på påbyggnadsutbildningarna till specialistsjuksköterska respektive speciallärare. Av de individer som avlade sin första examen under läsåret 2004/05 var andelen kvinnor 63,3 procent. Jämfört med andelen kvinnor bland alla studerande är denna andel något högre, vilket är en kombinerad effekt av att en större del av kvinnorna än av männen går på utbildningar där examensfrekvenserna traditionellt är höga, till exempel lärarutbildningar och sjuksköterskeutbildning, samt att kvinnor oavsett utbildning genomgående avlägger examen i större utsträckning än män.

Den allmänna tendensen är att andelen kvinnor ökar på alla utbildningar utom på dem där taket redan är nått, det vill säga där andelen kvinnor redan är nära hundra procent. Av de utbildningar som hade minst hundra examinerade läsåret 2004/05 är civilingenjörs- och högskoleingenjörsutbildningarna de enda med ett flertal av män.

Andel kvinnor (i procent) i olika examensgrupper läsåret 2004/05 och tio år tidigare

Examensgrupp	Andel kvinnor, %		Antal examinerade 2004/05
	1994/95	2004/05	
Yrkesexamina (minst 100 avlagda examina 2004/05)			
Barnmorska	99	99	188

Tandhygienist	92	97	188
Receptarie	97	97	216
Specialpedagog	91	95	573
Social omsorg	90	94	370
Arbetssterapeut	95	93	389
Dietist		93	112
Biomedicinsk analytiker	78	89	165
Socionomexamen	83	88	1 522
Studie- och yrkesvägledare	76	88	188
Sjuksköterska	85	87	4 520
Specialistsjuksköterska		85	1 467
Röntgensjuksköterska		83	117
Lärare	80	81	8 424
Sjukgymnast	74	77	480
Psykoterapeut	79	76	225
Apotekare	66	73	143
Psykolog	75	72	292
Agronom	60	69	106
Tandläkare	56	65	172
Juris kandidat	51	62	949
Teologie kandidat	49	58	141
Arkitekt	48	58	177
Läkare	48	57	813
Konstnär	52	55	240
Högskoleingenjör	18	32	2 593
Civilingenjör	20	29	4 417
Generella examina			
Kandidat	53	68	13 351
därav			
humaniora, samhällsvetenskap	57	65	8 069
naturvetenskap	49	61	409
teknik	18	35	1 472
medicin, vård	85	89	3 143
Magister	50	55	12 292
därav			
humaniora, samhällsvetenskap	47	57	8 153
naturvetenskap	53	60	1 787
teknik	4	24	1 367
medicin, vård	86	79	770
Totalt	59	65	57 100

Under de senaste tio åren har andelen kvinnor ökat också bland examinerade på ingenjörsutbildningarna, men det är långt kvar till en jämn könsfördelning på dessa utbildningar. Under de senaste åren har andelen kvinnor bland nybörjarna på dessa utbildningar åter minskat, vilket givetvis gör vägen till en jämn könsfördelning bland examinerade från dessa utbildningar ännu längre. I övrigt är det alltså ett flertal

kvinnor på alla större utbildningar och i allmänhet är könsfördelningen ojämnare än de 40 till 60 procent som ofta anges som riktmärke för en jämn fördelning.

Av alla yrkesexamina som omfattade fler än hundra examinerade läsåret 2004/05 var det bara teologie kandidatexamen, arkitektexamen och konstnärlig examen för vilka andelen av båda könen ligger inom intervallet 40 till 60 procent. För övriga 21 yrkesexamensgrupper med fler än hundra avlagda examina var andelen kvinnor över 60 procent, för fjorton av dessa grupper var andelen över 80 procent, för sju av grupperna över 90 procent.

Könsfördelningen bland de examinerade är allmänt sett något jämnare när det gäller den stora gruppen examinerade med kandidat- eller magisterexamen, men det är stora skillnader beroende på inriktning av utbildningen. En uppdelning efter vetenskapsområden, det vill säga det humanistisk-samhällsvetenskapliga området, respektive naturvetenskap, teknik samt medicin (inklusive vård) visar att könsfördelningen är jämnast inom naturvetenskap samt humaniora och samhällsvetenskap, men det är naturligtvis stora skillnader inom respektive ämnesområden.